

Mia Skott, *Tapetmakerskor. Självständiga yrkeskvinnor i 1700-talets Stockholm* (Stockholm: Stockholmia förlag, 2022). 159 s.

Paul Borenberg, *Stockholms universitet*

Mia Skott undersöker i sin bok tapetmakerskornas villkor som yrkesverksamma kvinnor i 1700-talets Stockholm. Det är en bok som till lika delar är en historisk undersökning och ett sorts socialhistoriskt feministiskt hjältepos, om än utifrån en ganska tunn empirisk bas.

Huvuddelen av boken utgörs av en närstudie av tapetmakerskorna Maja och Marias verksamhet. Skott har, så gott som det låter sig göras, följt de båda kvinnornas liv från vaggan till graven genom husförhørs- och mantalslängder. Studiens huvudberättelse kan summeras som följer: Maria var Majas moster och båda var födda i Stockholm på Södermalm. Majas familj drabbades hårt av krig och pest. Maria gifte sig med en orgelmakare i Jönköping, blev änka och sjuklig och flyttade därefter in tillsammans med Maja i Stockholm. De säkrar tillstånd att producera papperstapeter, och dessa säljer bra. Två gånger dras verksamheten inför Hallrätten. Den första gången får den fortsätta med hänvisning till Överståthållarens näringstillstånd. När Maria dog 1746 fortsatte Maja verksamheten men anmäldes åter till Hallrätten av Tapetmakarsocieteten, som då fann att tillståndet ej längre gällde då hushållsföreståndaren dött. När Maja fortsatte produktionen togs hennes verktyg i beslag. Hon överklagade beslutet till Kommerskollegium som tvärt emot Hallrätten dömde att hon hade rätt att fortsätta verksamheten. Trots det så försvinner här Maja ur källorna, kanske sadlade hon om till krögerska, eller gifte sig, eller flyttade.

Närstudien av Maja och Maria följs av en kort studie av tapetmakerskor i Stockholm åren 1739–1759. Skott finner elva kvinnliga tapetmakerskor, vilket bör ha utgjort ungefär en fjärdedel av alla tapetmakare i staden. De förestod både små och stora hushåll och producerade tapeter i en volym som stod i paritet med deras antal.

<https://doi.org/10.7557/4.7178>

Copyright: © 2023 The Author(s). This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Studiens största förtjänst är att Skott lyckas skildra en hel arsenal av knep som togs till av människor i näringslivets marginaler. Ett exempel är namnen och titlarna. Maria hade visserligen varit gift med en orgelmakare, men kallades ibland för tapetmakareänka i källorna. Maja i sin tur gick under många namn – hon använde både sin mors släktnamn och sin fars men framställdes (eller framställde sig) ofta som dotter till änkan Maria. Ett sådant dribblande med titlar och namn kan mycket väl ha varit hjälpsamt för att säkra tillstånd från myndigheterna att fortsätta tapetmakarverksamheten.

En annan förtjänst med studien är givetvis att den lyfter fram kvinnor som aktörer inom tapetmakeriet – och dessutom visar på hur framgångsrik denna verksamhet var. Av allt att döma verkar tryckandet av papperstapeter ha varit en försäljningssuccé i staden.

Tyvärr så förekommer ingen diskussion av forskningslitteraturen. De hänvisningar som görs består av referenser till sakupplysningar kring olika fenomen. Det är synd. Inte minst för att fallstudien har potential. När Maria och Majas tillstånd att bedriva tapetmakeri diskuterades inför Hallrätten kan man i praktiken se det som att det var två samhällsmodeller som stod mot varandra: å ena sidan den tidigmoderna korporativismen, företrädd av Tapetmakarsocietetens vilja att värna sitt skråprivilegium, å andra sidan myndigheterna som ogärna ville dra in någons födkrok. Skotts studie visar hur dessa intressen kolliderar med varandra, och hur flexibelt systemet i praktiken kunde vara. Men Skott väljer istället att försöka skriva en berättelse där Tapetmakarsocieteten (och ibland Hallrätten) är skurken och tapetmakerskan Maja är hjältinnan.

Det feministiska hjälteperspektivet överskuggar studiens uttalade frågeställningar och syfte. I bokens första kapitel beskrivs den röda tråden vara frågan om vilka aktörer som erkände och vilka som underminerade tapetmakerskornas verksamhet, och vilka deras motiv var (s. 14). Då samhället och societeterna antas vara kvinnofientliga så verkar Skott ha bestämt sig på förhand om svaret på sin huvudfråga.

Som läsare får jag också intrycket av att författaren har gjort sitt bästa för att dryga ut ett tunt manus till en hel bok. Exempelvis har berättelsen om Maria och Majas liv drygats ut med spekulativa funderingar – om Maja log när hon gick ned för trappan, om Tapetmakarsocieteten satt på krogen och skrattade åt henne, eller om hur Maria och Maja kände inför varandra. Men tre saker är Skott säker på, trots att det är svårt att se hur detta ska kunna beläggas i källorna: För det första att Tapetmakarsocietetens företrädare drivs av misogyni och missunnsamhet. För det andra Majas driftiga, ihärdiga, djärva personlighet och för det tredje vädret. Blandningen av detaljerad källredogörelse utdrygad med spekulationer ger en text som varken är hackad eller malen: för torr för att vara underhållande men för spekulativ för att framstå som vetenskaplig.